

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سادات حسینی

از آغاز خلافت عباسیان تا شهادت امام رضا علیه السلام

www.ketab.ir

رضا جعفری نوقاب

جعفری نوقاب، رضا

سادات حسینی از آغاز خلافت عباسیان تا شهادت امام رضا علیه السلام - مشهد: بنیاد پژوهشهای
اسلامی، ۱۳۹۴.

ISBN 978-600-06-0009-9

ص. ۳۷۲

فیبای مختصر.

ب. عنوان.

الف. بنیاد پژوهشهای اسلامی.

۳۸۵-۸۳۶

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سادات حسینی

از آغاز خلافت عباسیان تا شهادت امام رضا علیه السلام

رضا جعفری نوقاب

ویراسته سید جلال قیامی میرحسینی

چاپ اول: ۱۳۹۴ / ۲۰۰۰ نسخه، رقعی / قیمت ۱۳۰۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: صندوق پستی ۹۱۷۳۵-۳۶۶

مراکز توزیع:

تلفن و دورنگار واحد فروش بنیاد پژوهشهای اسلامی: ۳۲۲۳۰۸۰۳

فروشگاه‌های کتاب بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: ۳۲۲۳۳۹۲۳، قم: ۳۷۷۳۳۰۲۹

www.islamic-rf.ir

info@islamic-rf.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۱۱.....	مقدمه
	فصل یکم: عباسیان و عملکرد آنان از آغاز خلافت تا شهادت امام
۱۹.....	رضاء <small>علیه السلام</small>
۱۹.....	عباسیان از پیدایش تا خلافت
۲۰.....	عباس بن عبدالمطلب
۲۳.....	فرزندان عباس بن عبدالمطلب
۲۵.....	عبدالله بن عباس بن عبدالمطلب
۲۷.....	علی بن عبدالله بن عباس
۲۸.....	محمد بن علی بن عبدالله بن عباس
۳۲.....	ابراهیم بن محمد بن علی عباسی
۳۴.....	عبدالله بن محمد بن علی بن عبدالله، ابوالعباس سفاح
۳۶.....	گفتمان عباسیان پیش از خلافت
۳۸.....	ادعای خلافت از طریق نسب
۴۷.....	عباسیان در پی حذف رقیب

- عباسیان و راهکارهای آنان برای کسب مشروعیت خلافت ۵۱
- اوضاع و شرایط فرهنگی، اجتماعی و سیاسی از آغاز خلافت عباسیان تا شهادت امام هشتم علیه السلام ۶۰
- وضعیت فرهنگی در دوره نخست خلافت عباسیان ۶۱
- عوامل رشد فرهنگی در دوره نخست خلافت عباسیان ۶۸
- برخورد فرق و مذاهب ۷۳
- ساختار سیاسی و اجتماعی خلافت عباسیان ۷۴
- تأثیر آداب و رسوم ایرانیان در دوره نخست خلافت عباسیان ۷۹
- وضعیت اخلاقی خلفای عباسی ۸۲
- وضعیت شیعیان در عصر خلافت عباسیان ۹۱
- افزایش شیعیان در دوره نخست خلافت عباسیان ۱۰۰

فصل دوم: شناخت سادات حسینی از آغاز خلافت عباسیان: تا شهادت

- امام هشتم علیه السلام ۱۱۰
- واژه سید ۱۱۰
- سادات حسینی ۱۱۳
- شناخت سادات حسینی ۱۱۴
- جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۱۵
- اسماعیل بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۱۹
- موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۲۰
- اسحاق بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۲۳

فهرست مطالب □ ۵

- محمد بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۲۷
- علل قیام محمد دیباج ۱۲۹
- باورهاى محمد دیباج ۱۳۰
- عاقبت محمد دیباج ۱۳۱
- علی بن محمد (دیباج) بن جعفر بن محمد بن علی بن
الحسین ، معروف به الخارصی ۱۳۴
- علی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۳۵
- عبدالله بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۴۰
- محمد بن اسماعیل بن جعفر بن محمد بن علی بن
الحسین علیه السلام ۱۴۱
- علی بن اسماعیل بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیه السلام ... ۱۴۲
- علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۴۴
- ابراهیم بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۴۶
- احمد بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۵۱
- اسماعیل بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن
الحسین علیه السلام ۱۵۵
- قاسم بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیه السلام ... ۱۵۷
- زید بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۵۸
- عباس بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۶۲
- حمزة بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیه السلام ... ۱۶۵
- محمد بن موسی بن جعفر بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۶۷

- اسحاق بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن
الحسین علیه السلام ۱۶۹
- حسین بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن
الحسین علیه السلام ۱۷۱
- عبدالله (باهر) بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۷۱
- محمد بن عبدالله (باهر) علی بن الحسین علیه السلام ۱۷۳
- اسماعیل بن محمد بن عبدالله بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۷۵
- عباس بن محمد بن عبدالله بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۷۷
- عمر (اشرف) بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۷۸
- علی بن عمر بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۷۸
- قاسم بن علی بن عمر بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۸۱
- زید بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۸۳
- عیسی بن زید بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۸۳
- احمد بن عیسی بن زید بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۹۰
- زید بن عیسی بن زید بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۹۲
- حسین بن عیسی بن زید بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۹۳
- محمد بن عیسی بن زید بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۹۴
- حسین بن زید بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۹۵
- یحیی بن حسین بن زید بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۹۸
- حسن بن حسین بن زید بن علی بن الحسین علیه السلام ۱۹۹
- محمد بن زید بن علی بن الحسین علیه السلام ۲۰۰

فهرست مطالب □ ۷

- ۲۰۲..... محمد بن محمد بن زید بن علی بن الحسین علیه السلام
- ۲۰۳..... جعفر بن محمد بن زید بن علی بن الحسین علیه السلام
- ۲۰۴..... حسین بن علی بن الحسین علیه السلام
- ۲۰۶..... عبیدالله الاعرج بن حسین بن علی بن الحسین
- ۲۰۸..... علی بن عبیدالله بن حسین بن علی بن الحسین علیه السلام
- ۲۱۰..... جعفر بن عبیدالله بن حسین بن علی بن الحسین علیه السلام
- ۲۱۱..... حسن بن حسین بن علی بن الحسین علیه السلام
- ۲۱۲..... محمد بن حسن بن حسین بن علی بن الحسین علیه السلام
- ۲۱۳..... سلیمان بن حسین بن علی بن الحسین علیه السلام
- ۲۱۴..... عبدالله بن حسین بن علی بن الحسین علیه السلام
- ۲۱۶..... علی بن حسین بن علی بن الحسین علیه السلام
- ۲۱۷..... علی بن علی بن الحسین علیه السلام
- ۲۱۷..... حسن بنعلی بن علی بن الحسین علیه السلام
- ۲۲۰..... علی بن حسن بن علی بن علی بن الحسین علیه السلام
- ۲۲۱..... عبدالله بن حسن بن علی بن علی بن الحسین علیه السلام
- ۲۲۴..... حسین بن حسن بن علی بن علی بن الحسین علیه السلام
- ۲۲۶..... عمر بن حسن بن علی بن علی بن الحسین علیه السلام

فصل سوم: عملکرد سیاسی - اجتماعی سادات حسینی از آغاز خلافت

- ۲۲۸..... عباسیان تا شهادت امام رضا علیه السلام (۱۳۲-۲۰۳ هـ).....
- ۲۲۸..... وضعیت سادات حسینی در دوره خلافت بنی امیه.....

- ۲۳۵..... برخورد خلفای عباسی با سادات حسینی (۱۳۲-۲۰۳ هـ).....
- ۲۴۴..... سادات در دوره خلافت سفاح (۱۳۲-۱۳۶ هـ).....
- ۲۴۶..... وحشت سفاح از محمد نفس زکیه.....
- ۲۴۹..... برخورد منصور دوانیقی با سادات حسینی (۱۳۶-۱۵۸ هـ).....
- ۲۵۴..... قیام نفس زکیه.....
- ۲۵۵..... عوامل ناکامی قیام نفس زکیه.....
- ۲۵۷..... پیامدهای قیام نفس زکیه.....
- ۲۶۱..... سیاست مهدی عباسی با سادات (۱۵۸-۱۶۹ هـ).....
- ۲۶۴..... سیاست هادی عباسی در برخورد با سادات (۱۶۹ هـ).....
- ۲۶۷..... سادات حسینی در قیام صاحب فخر.....
- ۲۷۰..... برخورد خلیفه با سادات پس از قیام فخر.....
- ۲۷۲..... هارون الرشید و سادات حسینی (۱۷۰-۱۹۳ هـ).....
- ۲۸۰..... سیاست مأمون در مقابله با سادات حسینی (۱۹۸-۲۰۳ هـ).....
- ۲۸۳..... مبارزات سادات حسینی در عصر مأمون.....
- ۲۸۵..... دلایل شکست محمد دیباج.....
- ۲۸۶..... قیام ابوالسرایا.....
- ۲۹۰..... محبوبیت سادات در میان مردم.....
- ۲۹۴..... عوامل محبوبیت سادات.....
- ۲۹۷..... تخریب سادات در جامعه.....
- ۲۹۸..... حمایت فقیهان و دانشمندان از قیام سادات.....
- ۳۰۰..... برخورد سادات حسینی با عباسیان.....

نتایج قیام‌های سادات در دوره نخست خلافت عباسیان ۳۰۷

عوامل شکست قیام‌های سادات ۳۰۸

فصل چهارم: عملکرد سیاسی و فرهنگی امامان شیعه علیهم‌السلام از آغاز خلافت

عباسیان تا شهادت امام رضا علیه‌السلام ۳۱۱

بازتاب نقش مبارزاتی امامان شیعه علیهم‌السلام در منابع تاریخی ۳۱۱

نقش فرهنگی امام صادق علیه‌السلام در عصر خلافت عباسیان (۱۳۲-
۱۴۸هـ) ۳۱۴

فعالیت‌های سیاسی امام صادق علیه‌السلام ۳۲۰

نقش مبارزاتی امام صادق علیه‌السلام در قیام‌های عصر عباسیان ۳۲۵

نقش فرهنگی - اجتماعی و سیاسی امام کاظم علیه‌السلام در عصر
عباسیان ۳۲۸

مهم‌ترین شاخصه‌های دوران امام کاظم علیه‌السلام ۳۳۹

الف: چگونگی تعیین امامت موسی کاظم علیه‌السلام ۳۴۰

ب: وضعیت سیاسی دوره امامت امام کاظم علیه‌السلام ۳۴۱

ج: امام کاظم علیه‌السلام و طرح مباحث کلامی ۳۴۴

نقش سیاسی امام رضا علیه‌السلام در عصر عباسیان ۳۴۸

عوامل پذیرش ولایتعهدی از جانب امام رضا علیه‌السلام ۳۵۰

فعالیت‌های فرهنگی امام رضا علیه‌السلام ۳۵۲

الف- روش علمی ۳۵۵

ب- روش عملی ۳۵۵

۱۰ □ سادات حسینی از آغاز خلافت عباسیان تا شهادت امام رضا علیه السلام

نقش مبارزاتی امام رضا علیه السلام در قیام‌های سادات حسینی ۳۵۶

منابع و مأخذ ۳۶۳

www.ketab.ir

مقدمه

دانش انساب پیش از اسلام و نیز در قرن‌های نخستین اسلامی در میان عرب‌ها رونق داشت. عرب‌ها برای آگاهی از نیاکان خویش، به این دانش اهمیت می‌دادند. به این جهت در گذشته، آثار بسیاری در انساب نوشته شد. در کتاب‌های انساب هنگامی که به سراغ نام هریک از عرب‌ها که در قرن‌های نخستین اسلامی می‌زیسته‌اند، بنگرید، متوجه خواهید شد که نام نیاکان وی تا چند نسل پیش از او آمده است. این دانش پس از اسلام در میان عرب‌ها در کنار سایر علوم همانند رجال، فقه، حقوق، حدیث، کلام و... کاربرد داشت و در سنجش با دیگر دانش‌های اسلامی، از جایگاه و اعتبار ویژه‌ای برخوردار بود. این دانش در ابتدا گستره وسیعی از تمامی انساب عرب‌ها را در برمی‌گرفت، اما از اواخر قرن سوم هجری، به مرور کتاب‌هایی که در زمینه انساب عرب نوشته شد، به نسب‌نگاری سادات محدود گردید. سادات، فرزندان با واسطه حضرت زهرا علیها السلام می‌باشند که نسب آنان به یکی از امامان می‌رسد.

تألیف کتاب‌های انساب، بیشتر به دست مسلمانان، به ویژه مؤلفان شیعه و برای شناسایی و ضبط انساب سادات صورت می‌گرفت. یحیی نسابه العقیقی (۲۱۴-۲۷۷ هـ.) نخستین کسی بود که در این حوزه فعالیت کرد و در واقع، بنیادگذار این حوزه به شمار می‌رود. وی کتاب المعقبین من ولد امیرالمؤمنین را در نسب سادات نوشت.

از علل رشد نسب‌نگاری سادات، آیات و روایاتی بوده که در باب فضیلت‌های سادات وارد شده بود. ریشه اصلی احترام به سادات و توجه به نسب‌نگاری آنان، آیه شریفه مؤدّت است که در مرتبه نخست و به طور مستقیم، اهل بیت و عترت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را در برمی‌گیرد. خدای تعالی در آیه مؤدّت به پیامبرش امر می‌کند که، به مردم بگوید، با خویشاوندان وی، دوستی کنند. در قرآن علاوه بر آیه مؤدّت، سوره کوثر نیز در فضیلت سادات است. بیشتر مفسران، سوره کوثر را سند افتخار سادات دانسته و کوثر را برکثرت نسل پیامبر اطلاق کرده‌اند. در کنار آیات قرآن، روایت‌های بسیاری در باب دوستی و محبت با سادات و سفارش‌های فراوانی برای احترام و اکرام به سادات وارد شده است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «چهار دسته را روز قیامت شفاعت کنم، هر چند با گناه اهل دنیا به صحرای محشر حاضر شوند؛ آنکه فرزندان مرا یاری رسانند. آنکه از اموالش به فرزندان تنگ‌دستم کمک کند. کسی که به زبان و دل، آنان را دوست بدارد، و آنکه در برآوردن نیازهای افرادی از ذریه‌ام که تبعید شده و یا رانده

شده‌اند، بکوشد.^۱ با وجود آیات و روایاتی که در باب محبت با اهل بیت پیامبر آمده است، پس از رحلت پیامبر اهل بیت که به نص برای امامت جامعه تعیین گشته بودند، در اجتماع سقیفه، کنار زده شدند و خلافت به کسانی دیگر واگذار گردید. با وجود آنکه اهل بیت پیامبر از قدرت کنار زده شده بودند، مسلمانان، عرب و یا تازه مسلمانان، علاقه مند بودند که اهل بیت پیامبر علیهم السلام را بشناسند؛ به ویژه که آیات و روایات بسیاری درباره اهل بیت پیامبر و احترام به آن‌ها آمده بود. با نگاه به این آیات و روایات، نسب‌نگاری سادات رشد یافت.

مسلمانان عرب و به ویژه موالی، به سادات علاقه داشتند، ولیکن حکومت‌های ستمکار بنی امیه و بنی عباس با آن‌ها کنار نمی‌آمدند و هر زمانی که از سادات، صدای «یا لثارات» بلند می‌شد، مردم با جان و دل به آنان لبیک می‌گفتند. اوایل قرن دوم هجری، به سبب نارضایتی نسبت به عملکرد امویان، حرکتی ضد اموی با تکیه بر شعارهایی در محبوبیت اهل بیت پیامبر در جامعه اسلامی شکل گرفت. در این نهضت‌های ضد اموی، سادات با دیگر هاشمیان هم‌صدا بودند و در کنار یکدیگر برای سرنگونی حکومت، گام برمی‌داشتند. این انقلاب، سرانجام در سال ۱۳۲ هـ به پیروزی رسید و حکومت امویان سقوط کرد. خاندان عباسی که نسبت به

۱- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۴، ص ۶۰.

سادات، سهم کمتری از حکومت داشتند، با ادعای نسبت خویشاوندی با پیامبر حکومت را در اختیار گرفتند. با روی کار آمدن عباسیان، سادات از پذیرش خلافت عباسیان سرباز زدند و به ادامه نهضت، ولی این بار برضد خلافت عباسیان تصمیم گرفتند.

آنچه در پژوهش حاضر در نظر است، شناساندن چهره‌های سادات حسینی و چرایی و چگونگی قیام‌های آنان در دوره نخست خلافت عباسیان و علل و عوامل مخالفت آن‌ها با حکومت بنی عباس و پیامد قیام‌های آن‌هاست. در این تحقیق، راهبرد زندگی سیاسی سه تن از امامان: صادق، کاظم و رضا علیهم السلام که در آن عصر، از بزرگان سادات حسینی بوده‌اند، به طور جداگانه مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

سادات حسینی از آغاز خلافت عباسیان تا هنگام شهادت امام رضا علیه السلام نقش سیاسی و اجتماعی را ایفا کرده‌اند. زندگی آنان سرتاسر اضطراب و مخاطره آمیز بوده است. شرح زندگی بیشتر آن‌ها هنوز در پرده‌ای از ابهام می‌باشد و بسیار پیچیده می‌نماید. در محل دفن برخی از آن‌ها اختلاف است و در چندین مکان، مقبره‌ای منسوب به هریک از آن‌ها وجود دارد. گاه پژوهش برای روشن شدن حقایق، به ویژه درباره زندگی برخی از این بزرگواران که آمیخته با گفته‌های عامیانه و مخلوطی از حقیقت و افسانه است، مشکل است. گفته‌های عامیانه برای پژوهش، کشف گوشه‌های زندگی و نقش سیاسی و اجتماعی این بزرگواران را بسی دشوار ساخته است.

بررسی و تحقیق درباره زندگی سیاسی و اجتماعی سادات حسینی، به چند یادآوری مهم نیاز دارد. نخست اینکه در میان رهبران قیام‌های سادات باید فرق نهاد. دسته‌ای از آن‌ها هوای امارت و خلافت در سر نداشته و تنها به جهت جلوگیری از ستم خلفا برخاسته و به امامت ائمه از سوی خدا و پیامبرش ایمان داشته‌اند؛ مانند زید بن علی بن الحسین علیه السلام، حسین بن علی، صاحب فخر و شهیدانی دیگر از سادات حسینی که به دست خلفا به شهادت رسیدند. این گروه برای نهدی از منکر و امر به معروف قیام کردند و بنابر این، در خیلی از روایت‌های امامان از آنان ستایش شده است. لیکن گروهی دیگر، پندار و رفتار و گفتاری داشته‌اند که بر انحراف فکری و عقیدتی آن‌ها دلالت دارد و پیداست که از امام عصرشان پیروی نمی‌کرده و گاهی با آن‌ها مخالفت می‌ورزیده و برای خویش، از مردم بیعت می‌گرفته‌اند.

مطلب دوم درباره اختلاف در تعداد و نام‌های فرزندان سادات حسینی است. این، یکی از دشواری‌هایی است که پژوهش با آن روبه‌روست؛ زیرا فرزندان به آنان منتسب شده که نادرست است، ولیکن در افواه مردم، شهرت بسیاری یافته است. امروز شیعیان به همه امامزادگان به دیده احترام می‌نگرند و همه آن‌ها را فرزندان ائمه می‌دانند و مورد محبت و توجه خویش، قرار می‌دهند.

نکته سوم، فقر منابع است. درباره زندگی سادات، تعداد انگشت‌شماری منبع هست که آن‌ها نیز کم‌تر به زندگی سیاسی و

اجتماعی سادات پرداخته‌اند. پس به ناچار باید در لابه لای کتاب‌های گوناگون روایی و تاریخی، جست‌وجو کرد.

پیش از پرداختن به معرفی سادات حسینی، به شرح زندگانی تمامی عباسیان از نیایشان عباس، عموی پیامبر تا سفاح عباسی پرداخته خواهد شد. سپس برای آشنایی با فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی سادات حسینی، ضروری است اوضاع و شرایط سیاسی و فرهنگی جامعه در دوره نخست خلافت عباسی نمایان گردد، تا با عملکرد سادات حسینی بهتر آشنا شویم. بنابراین، این اثر می‌بایست در چهار فصل ذیل سامان‌دهی می‌شود:

فصل یکم: عباسیان و عملکرد آنان از آغاز خلافت تا شهادت امام رضا علیه السلام؛ در این فصل، ابتدا به معرفی عباس، عموی پیامبر و سپس به شناساندن فرزندش عبدالله و نوادگان او تا ابوالعباس سفاح، نخستین خلیفه عباسی اشاره می‌شود. پس از معرفی نیاکان خلفای عباسی، به اوضاع و شرایط دوره اول خلافت عباسیان از سال ۱۳۲ تا سال ۲۰۰ هـ. پرداخته خواهد شد. هدف از طرح این فصل، بیشتر آشنایی با شخصیت خلفای عباسی و شناخت نیاکان آنان و چگونگی پیدایش این خاندان براریکه قدرت است. با شناخت و آگاهی از وضعیت جامعه عصر عباسیان، بهتر می‌توان عملکرد سادات حسینی را مورد ارزیابی و تحلیل قرارداد.

فصل دوم: شناخت سادات حسینی از آغاز خلافت عباسیان تا شهادت امام رضا علیه السلام؛ در این فصل به شرح زندگی سادات حسینی

از نسل فرزندان امام سجاد علیه السلام پرداخته می شود. بیش از پنجاه تن از نوادگان امام سجاد علیه السلام عمرشان را در طی سال های ۱۳۲ هـ.، آغاز خلافت عباسیان تا سال ۲۰۳ هـ. که مصادف با شهادت امام هشتم علیه السلام است، سپری کرده اند. برای آشنایی با این گروه از سادات حسینی، به شرح زندگی هریک، از تولد تا وفات اشاره خواهد شد.

فصل سوم: عملکرد سیاسی و اجتماعی سادات حسینی از آغاز خلافت عباسیان تا شهادت امام هشتم علیه السلام: در فصل سوم به عملکرد سادات در برخورد با هریک از خلفای عباسی پرداخته شده است. در این فصل، در ابتدا به برخورد و سیاست هریک از خلفای عباسی اشاره شده و سپس نقش سیاسی و فرهنگی سادات حسینی در تقابل با نوع سیاست همان خلیفه ارزیابی گردیده است.

فصل چهارم: نقش فرهنگی - اجتماعی و سیاسی ائمه اطهار (از آغاز خلافت عباسیان تا شهادت امام هشتم علیه السلام): در این فصل پایانی سعی شده تا نگرشی تفصیلی به مواضع و نقش سه تن از امامان بزرگوار که از بزرگان سادات حسینی در این برهه از زمان به شمارند، پرداخته شود.